

JAN AMOS KOMENSKÝ

vlastenec a Evropan

[28.3.1592-15.11.1670]

J. A. Coate N° 11
DIDACTICA OPERA
OMNIA

Ab Anno 1627 ad 1657
continuata.

1719
1719

1719
1719

V. Brožík:

Jan Amos Komenský se loučí s Karlem Starším ze Žerotína

Rembrandt van Rijn:
Starý muž (pravděpodobný portrét Komenského)

Komenský od Jürgena Ovensse, po r. 1650, Rijksmuseum

IOAN. AMOS
COMENTIVS

Socha Komenského před Pedagogickým muzeem v Uherském Brodu

Komenský ve Strážnici

Illustratio P. LAD. WELLENO
 de Szezin, Lantzenburg, Terebowitz,
 Nandatz, et Raudle. Dominio grati
 P. Lad. Dominio vero
 P. Lad. Dominio vero
 Illustratio P. Lad. WELLENO
 de Szezin, Lantzenburg, Terebowitz,
 Nandatz, et Raudle. Dominio grati
 P. Lad. Dominio vero
 Illustratio P. Lad. WELLENO
 de Szezin, Lantzenburg, Terebowitz,
 Nandatz, et Raudle. Dominio grati
 P. Lad. Dominio vero
 Illustratio P. Lad. WELLENO
 de Szezin, Lantzenburg, Terebowitz,
 Nandatz, et Raudle. Dominio grati
 P. Lad. Dominio vero

MORAVIA
 NOVA ET POST OMNES
 PRIORES ACCURATIUS
 SIMA DELINEATIO.
 auctore I. A. Comenio.

Notarum explicatio

- Ubi nota cuncta
- Oppidum
- Turris curia
- Arx, Castrum
- Cybellum, Forum
- Paes incommuni
- Monasterium
- Mineraria cella
- Thermis aqua medicinalis
- Officina vitaria
- Ferr. fabrica
- Ar. & Ignis fabrica

SCALA MILIARUM.

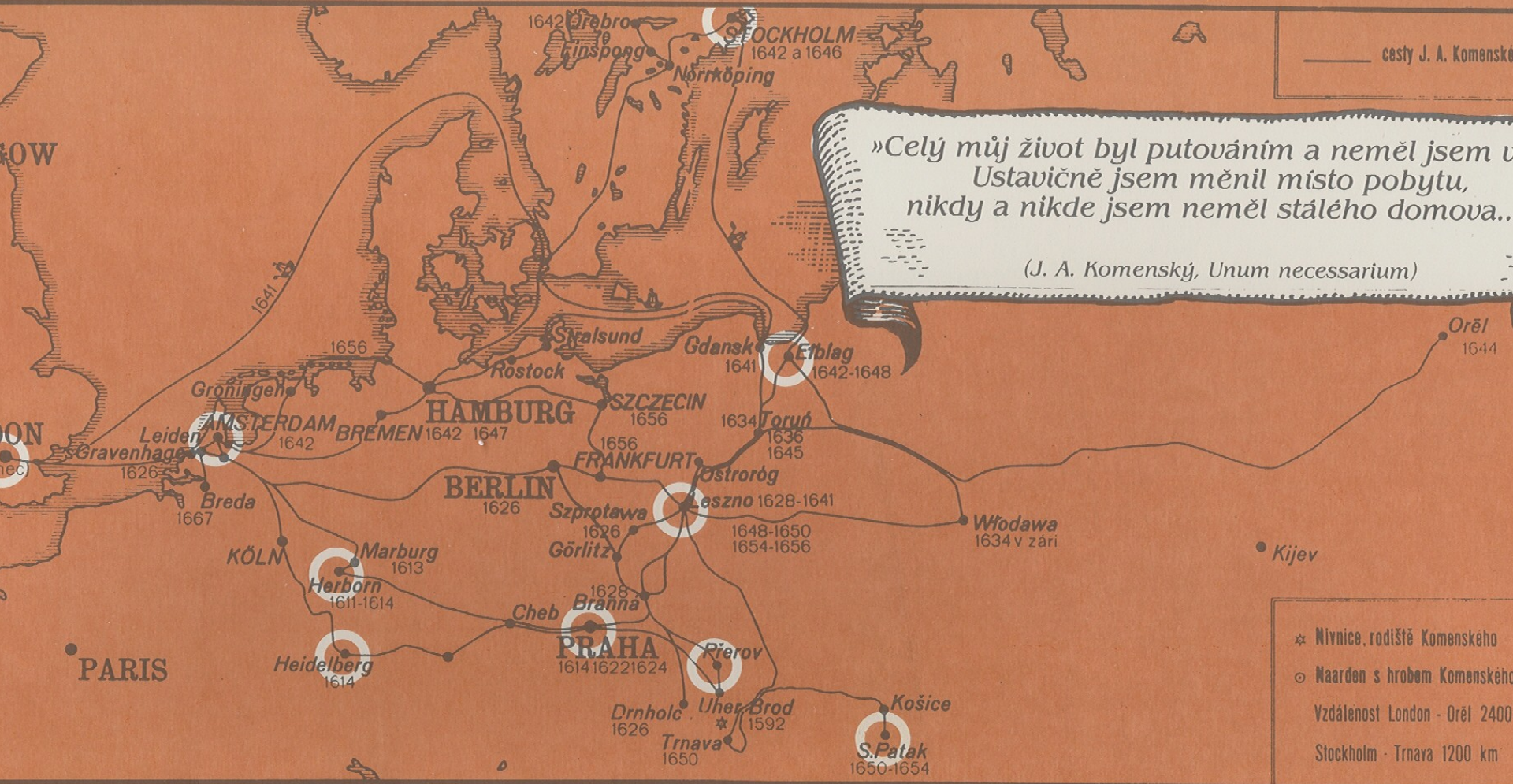
Comitia Geographica

Nonnullas Urbes (praeter consuetudinem) a Bohemis appellatas, placuit lingua Bohemica sic

UNIVERSITATE

Noviter edita, à Nicolao Ishaanide
 Piscatore. Anno Domini 1627

_____ cesty J. A. Komenského

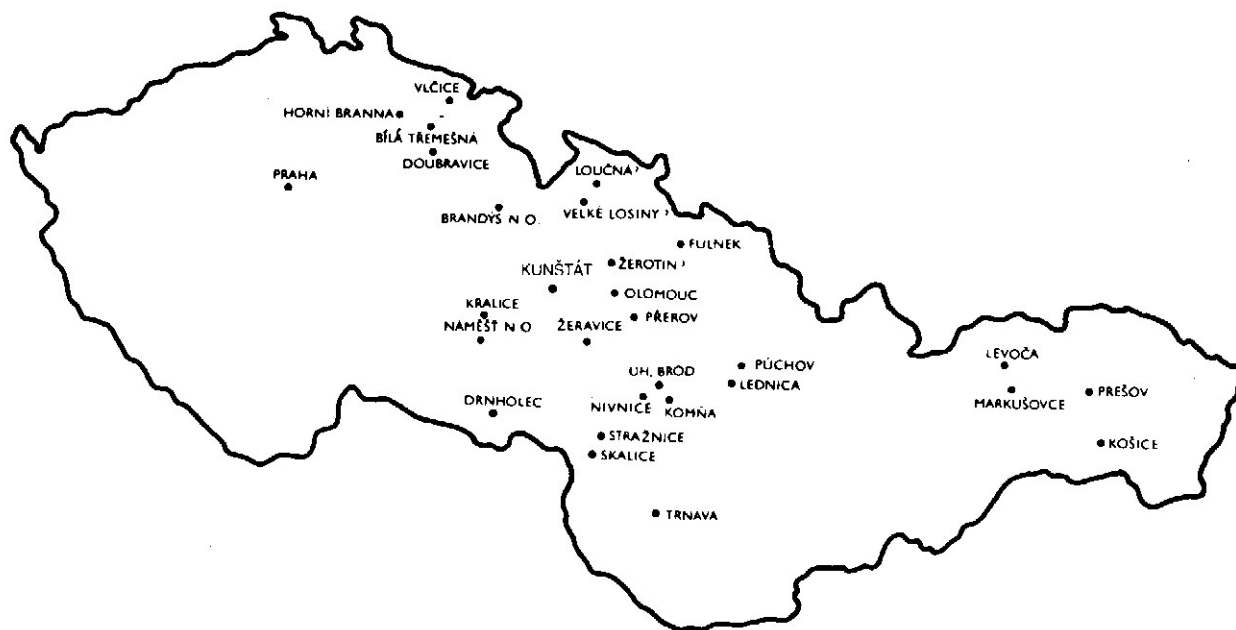
»Celý můj život byl putováním a neměl jsem u
 Ustavičně jsem měnil místo pobytu,
 nikdy a nikde jsem neměl stálého domova...
 (J. A. Komenský, Unum necessarium)

☆ Nivnice, rodiště Komenského
 ⊙ Maarden s hrobem Komenského
 Vzdálenost London - Orël 2400
 Stockholm - Trnava 1200 km

JAN AMOS KOMENSKÝ - jeho pojetí lékařství a zdraví, v díle SCHOLA LUDUS:

- „...Úkolem lékaře je chránit člověka před nemocemi spíše, než jich potom se pracně zbavovat. Toho lze dosáhnout spíše dietou, než léčením. Dieta pak spočívá především v jakosti a povaze potravy a v posílení přirozených funkcí člověka. V těle dlužno na prvním místě pečovati o projevy ducha a teprve na místě druhém se starati o projevy tělesných ústrojův a šťáv. K tomu napomůže zdržovati se často na čerstvém povětří, užívati jídlo čerstvě stravitelné v dávkách přiměřených a nápoje požívati velice střídmě. Mnoho jídla - mnoho nemocí. I denní přejídání je rychlou cestou k nemoci. Zvláště lehká strava rostlinná, podaná na počátku polední doby, přináší tělu sílu....“
- „...Zejména pak jest nutno, zvykati si na věci tak protichůdné, to jest na horko i na mráz, na námahu i odpočinek, na trochu víc jídla i na půst, na bdění i na spánek. Ale vždy přítom na paměti míti, že se máme k příznivější straně přikláněti, to jest častěji spáti než vytrvale bdíti, častěji jísti, nežli se postiti.... Pak dožiješ se věku přiměřeného a ustavičně se v tomto životě budeš moci těšiti zdraví a život tvůj tak prožiti v plodné práci a pomoci druhým, aby, až nadejde tvůj čas - mohl jsi dobrý počet skládati z činův svých....“

MÍSTA KOMENSKÉHO POBYTU A NÁVŠTĚV NA ÚZEMÍ ČESKOSLOVENSKA

Nivnice	1592?, před 1600, mezi 1605 - 8?	Kunštát	1625
Uh. Brod	1592?, před 1600: 1604, mezi 1605 - 08?, 1650	Bílá Třemešná	1626 - 28
Komňa	před 1604?, mezi 1605 - 08?	Náměšť n. O.	1626
Strážnice	1604 - 1605, 1650	Kralice	1626
Přerov	1608 - 11, 1614 - 17, 1626?	Drnholec	1626
Praha	1614	Vlčice	1627
Fulnek	1617 - 22, 1650	Horní Branná	1627
Žeravice	1616	Skalice	1650
Olomouc	1620	Trnava	1650
Žerotín?	1622	Púchov	1650, 1654
Velké Losiny?	1622	Lednice	1650?, 1654
Loučná?	1622	Levoča	1650?, 1654
Brandýs n. O.	1622 - 26	Prešov	1650, 1652, 1654
Doubravice	1625	Košice	1650?
		Markušovce	1654?

MÍSTA KOMENSKÉHO POBYTU A NÁVŠTĚV V EVROPE

Herborn	1611 - 13	Šprotava	1625, 1626	Finspang	1642
Heidelberg	1613 - 14	Vratislav	1628 - 31?	Norrköping	1642, 1646
Marburg	1613	Toruň	1634, 1645, 1648	Elbink	1642 - 48
Kolín n. R.	1613	Gdaňsk	1641, 1646	Orla	1644
Rotterdam	1613	Londýn	1641 - 42	Sárospatak	1650 - 54
Haag	1613	Leiden	1642	Břeh	1654
Amsterdam	1613, 1626, 1642, 1656 - 70	Lübeck	1642, 1647	Lorendorf	1656
Norimberk	1614	Hamburk	1642, 1656	Groningen	1656
Zhořelec	1625	Brémy	1642	Frankfurt n. O.	1656
Lešno	1625, 1628 - 41, 1648 - 50, 1654 - 56	Örebro	1642	Štětín	1656
Berlín	1625, 1626	Stockholm	1642, 1646		

**TISKÁRNY KOMENSKÉHO PRACÍ VYDANÝCH DO R. 1670
(ještě za jeho života)**

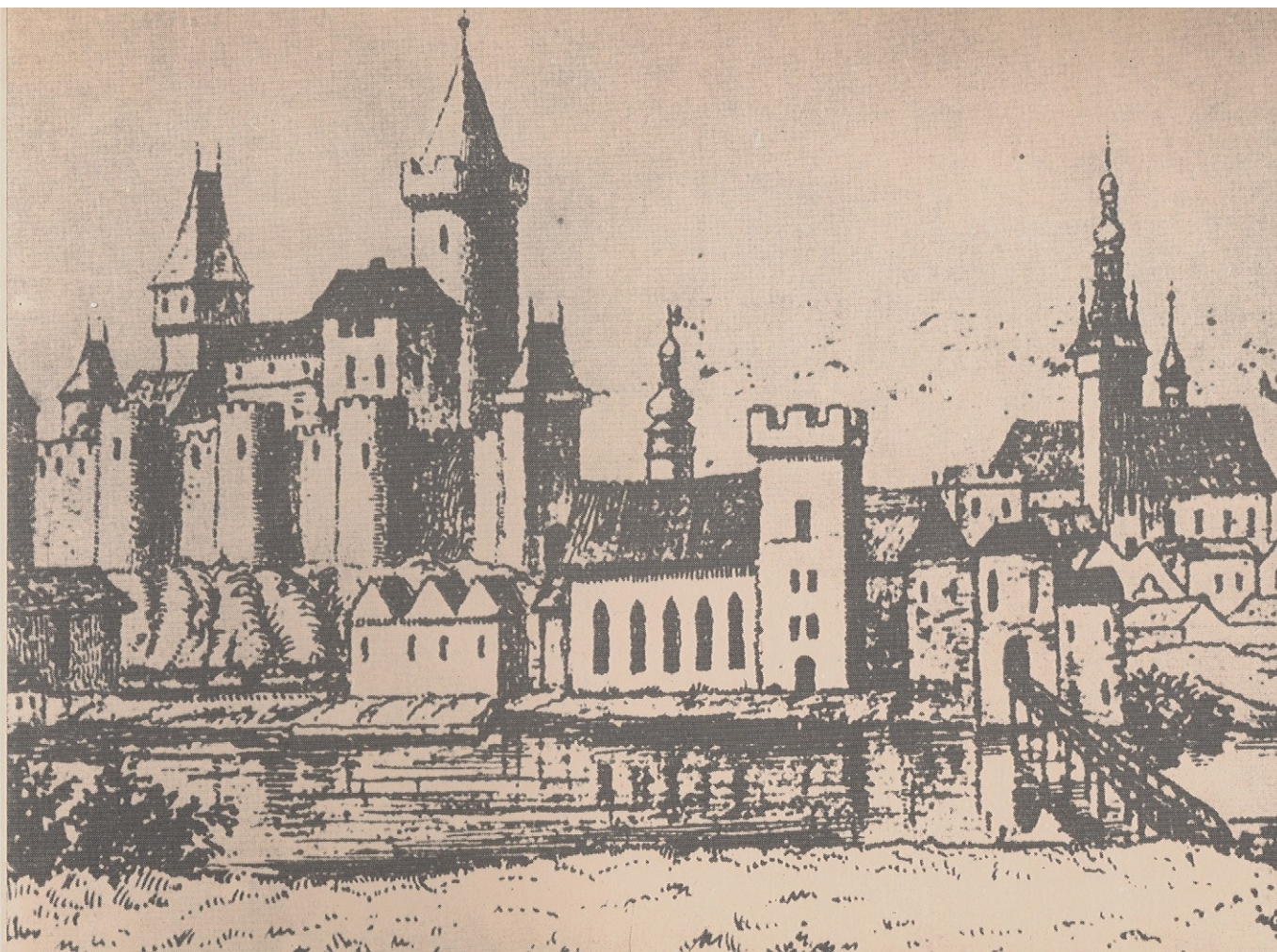

- *Největší spisovatel pobělohorské emigrace, filozof a poslední biskup jednoty bratrské Jan Amos Komenský (lat. Comenius; vlastním jménem Jan Amos Segeš Nivnický) se narodil v roce 1592. Místo jeho narození není známo, některé prameny uvádí Uherský Brod, jiné Nivnici na jihovýchodní Moravě nebo rodiště jeho otce obec Komny (odtud zřejmě "Komenský").*
- *Jan Amos Komenský pocházel z českobratrské rodiny. Studoval v Německu a při studiích si všímal rozmachu vědy jiných národů. Rozhodl se vytvořit českou národní vědu, aby i jeho vlast v tomto oboru pokročila. Jeho plány ale přerušila bělohorská bitva.*

rov v r. 1593.

ého spisu Zrcadlo slavného markrabství
no.

ké škole v Přerově, kde Komenský
v letech 1608—1611, působil
-1616 jako učitel.

Herborn.

Herbornova spisu Topographia palatinus Rheni, 1645.

Herbornského studia na herbornské akademii
herbornských umění spadají do let 1611—1613.

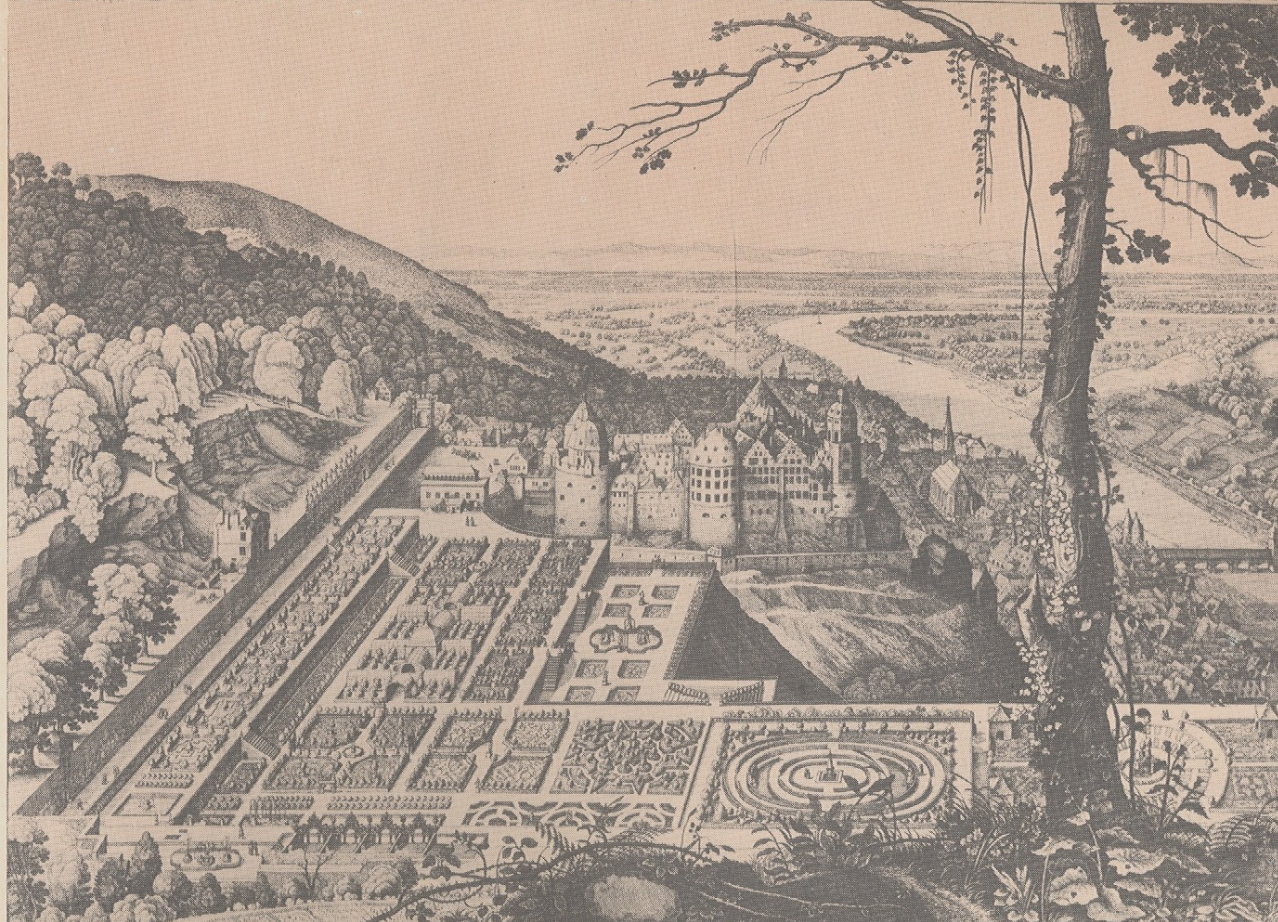

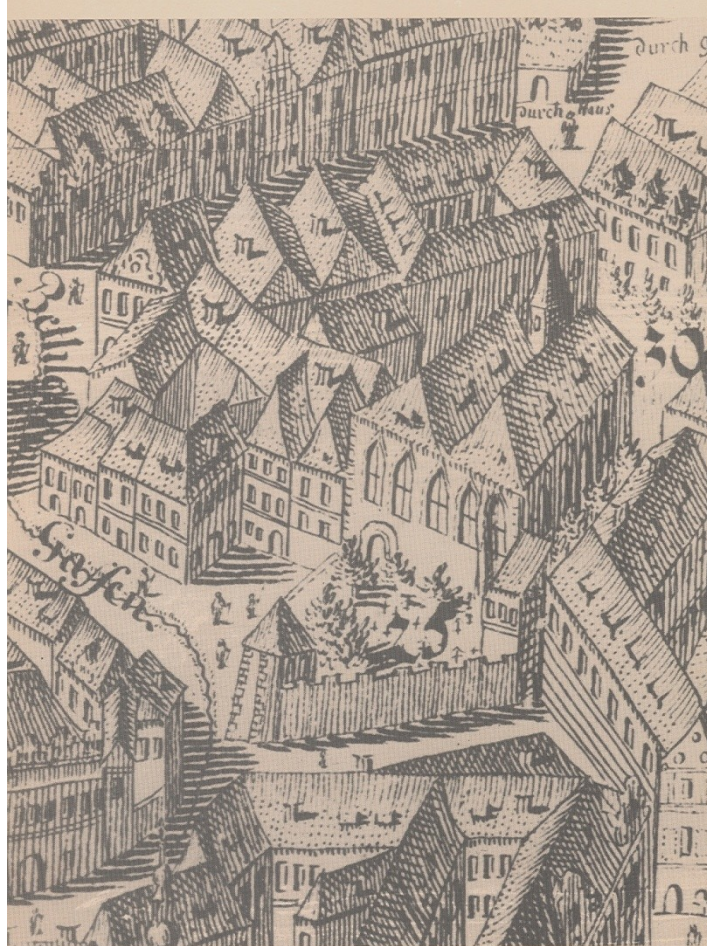
Heidelberg.

Pohled na město od Václava Hollara, 17. stol.

... / letech 1613—1614 pokračoval Komenský ve
studiiích na heidelberské teologické fakultě.

SCENOGRAPHIA HORTVS PALATINVS A FREDERICO V. ELECTORE PALATINO HEIDELBERGA. EXST.

Betlémská kaple.

Z výřezu Huberova plánu pohledu na Prahu, 1765.

Betlémská kaple — středisko pražských členů
Jednoty bratrské — byla jistě důležitým místem
Komenského zastavení při návratu z německých

Budova bratrské školy ve Fulneku.

Od Theophila Reichela st. z r.1834.

Na bratrské škole ve Fulneku učil Komenský
v letech 1618—1621.

Lešno z r. 1790.

Po letech skrývání se po porážce stavovského povstání nachází Komenský útočiště pro sebe a své souvěrce v polském Lešně. Jeho první pobyt v Lešně spadá do let 1628—1641, druhý pobyt do let 1648—1650. Zde učil na lešenském gymnásiu, jehož se stal i rektorem, psal filosofické a výchovatelské spisy. Roku 1648 byl zde zvolen biskupem Jednoty bratské.

Londýn.

Pohled na město od Václava Hollara, 17. stol.

Na pozvání Samuela Hartliba připlul Komenský v září 1641 do Anglie. Dříve, než mohla být zde zřízena vševědná kolej, kde by učenci pracovali dle Komenského směrnic, politické poměry předrevoluční Anglie donutily Komenského ještě v červnu 1642 opustit zemi.

Endegeest.

Od J. Lamsvelta z 1.pol. 18. stol.

Při cestě z Anglie přes Nizozemí navštívil Komenský v zámečku Endegeest na předměstí Leydenu francouzského filosofa René Descarta, s nímž čtyři hodiny rozmlouval o pansofii.

Stockholm, 17. stol.

Na pozvání Louise de Geera přijel do Švédska, kde byl přijat mladou královnou Kristinou a kancléřem Axelem Oxenstjernou, s nímž domluvil, že vypracuje nové učebnice pro švédské školy.

Blatný Potok.

Od G. Houfnagela z r.1617.

Roku 1650 přijal Komenský nabídku, aby se přestěhoval do Blatného Potoku (Sárospataku) v Sedmihradsku, kde se do r.1654 ujal vedení »pansofické« školy.

Blatný Potok.

Od G. Houfnagela z r.1617.

Roku 1650 přijal Komenský nabídku, aby se přestěhoval do Blatného Potoku (Sárospataku) v Sedmíhradsku, kde se do r.1654 ujal vedení »pansofické« školy.

Požár Lešna r.1656.

Třetí a poslední pobyt Komenského v Lešně, trvající od r.1654, byl dramaticky ukončen roku 1656 velkým požárem Lešna, k němuž došlo po dobytí města Poláky. Komenský byl za těchto událostí těžce postižen ztrátou téměř celé knihovny včetně rukopisů svých děl.

Amsterdam.

Pohled na město z r.1654.

Na poslední léta svého života nachází Komenský útočiště za pomoci Laurentia de Geera v Amsterdamu.

Alfons Mucha: Plamínek naděje

Valonský kostelík v Naardenu.

22. listopadu 1670, sedm dní po své smrti, byl
Komenský pochován ve valonském kostelíku
v Naardenu.

Hlavní pedagogické názory

- Vysoce oceňoval význam výchovy. Podle něj by žádné dítě nemělo být vyloučeno z výchovy, protože i to nejméně nadané dítě lze alespoň poněkud vychovat.
- Výchova dítěte má podle něj tři hlavní cíle:
- poznat sebe a svět – vzdělání ve vědách, uměních a řemeslech
- ovládnout sebe – výchova mravní
- povznést se k Bohu – výchova náboženská
- Klade důraz na význam kázně. Odmítá tělesné tresty za neznalost, ale za porušení kázně je v určitých případech připouští.

Ve svých spisech navrhoval Komenský tuto školskou organizaci

- **od narození do 6 let** má být dítě vychovááno doma. Obsah výuky stanovil v příručce pro rodiče *Informatorium školy mateřské*
- **od 6 do 12 let** navštěvují děti školu **obecnou**, která by měla být v každém městě i vesnici. Škola je pro chlapce i dívky. Vyučuje se čtení, psaní, počítání, náboženství, reálie (učení o přírodě a společnosti), zpěv, ruční práce. Vyučování probíhá dvě hodiny dopoledne a dvě hodiny odpoledne.
- **od 12 do 18** má mládež navštěvovat školu **latinskou**, která by měla být v každém městě. Základem vzdělání je sedmero svobodných učen (gramatika, rétorika, dialektika, aritmetika, geometrie, astronomie a múzika), přírodní vědy, zeměpis, dějepis, matematika, a jazyky jako latina a řečtina. Komenský ovšem doporučuje i jiný jazyk, aby se každý dorozuměl se svými sousedy (němčina).
- **od 18 do 24 let** slouží ke vzdělávání **akademie**, která by měla být v každé zemi. Jde o vysokou školu, kde by se studovalo bohosloví, práva nebo medicína. Důležité je i vzdělání náboženské a filosofické. Vysokou školu nazývá akademie, protože univerzity byly katolické, chtěl je tedy odlišit od protestantských.
- Po ukončení vzdělávání by měl člověk cestovat. Zdůrazňoval ale, že vzdělávání nikdy nekončí, že je neustálé.

- Poprvé definoval pojem školní rok, školní prázdniny a školní týden. Ve třídách by měli být žáci stejného věku a stejné úrovně znalostí. Pokud je ve třídě větší počet žáků, doporučuje pro učitele pomocníka (ve třídách bývalo 80 - 100 žáků). Každá třída by měla mít svou místnost pro výuku, každý rok by měla mít učebnice, učitelé by měli mít poznámky, jak s učebnicí pracovat.
- Při výuce samé aplikoval Komenský tyto zásady:
- zásada názornosti - přímá žákova zkušenost
- zásada systematičnosti a soustavnosti - učivo by na sebe mělo navazovat, nejen v jednotlivých předmětech, ale i mezi nimi. Je třeba zajistit soustavný vzdělávací režim
- zásada aktivity - žáci by měli své poznatky získávat vlastní zkušeností využívat je v praxi
- zásada trvalosti - je třeba soustavně učivo opakovat
- zásada přiměřenosti - učitel by měl vycházet z věkových a individuálních schopností dětí

Komenského dílo:

- *O poezii české* – Snaha obrodit poezii znovuzavedením časoměrného verše, který sám užíval v překladech žalmů.
- *Listové do nebe* – Fiktivní dopisy chudých ke Kristu, stěžují si na bohaté. Kristus je utěšuje a kárá bohaté, všechny nabádá, aby zůstali poslušni božích zákonů. Toto dílo je výrazně ovlivněno myšlenkami Jednoty bratrské.
- *Truchlivý* – Zamyšlení nad rozporem rozumu a víry. Napsal je po smrti své první ženy a dětí.
- *Moudrost starých Čechů* – Sbíрка starých pořekadel a přísloví (asi 2000).
- *Poklad jazyka českého* – Podrobný slovník všech českých slov. Měla být vysvětlena i gramatika. Chtěl zachytit i nespisovná, nářeční a přejatá slova. Materiál sbíral celý život. Slovník se nedochoval, jelikož shořel v Lešně.
- *Via lucis* (Cesta světla) – Zabývá se zde pansofií (vševědou). Byl toho názoru, že když u lidu zmizí nevědomost, války ustanou. Aby došlo k nápravě lidstva, vládnout by měl sbor mudrců. Pro lepší dorozumění mezi národy je třeba zavést novou řeč, které by všichni rozuměli. Latina je podle něj příliš těžká.
- *Přemyšlování o dokonalosti křesťanské*
- *Hlubina bezpečnosti* – Čím více se člověk vzdaluje od Boha, tím větší je jeho beznaděj.
- *Kancionál* – Sborník duchovních písní, české žalmy
- *Kšaft umírající matky Jednoty bratrské* – Vyjadřuje víru, že se odkazu Jednoty ujme český a moravský lid. Postava matky je symbolem Jednoty bratrské, která je odsouzena k zániku, ale matka ve své závěti odkazuje hlavní myšlenky příštím generacím.
- *Labyrint světa a ráj srdce* – alegorický příběh. Vypravěč se ocitá v okrouhlém městě uprostřed nicoty. Průvodci Všezvěd Všudybud a Mámení mu líčí krásy světa, poutník však vidí jen klam, marnost, faleš, bídu a smrt. Chce odtud utéci, ale nemá kam. Východisko ze zmatků tohoto světa nachází v otevření svého srdce, aby do něj mohl vstoupit Ježíš Kristus.
- *Pokračování v bratrském napomínání* – Vlastní životopis.
- *De rerum humanarum emendatione consultatio catholica* (*Obecná porada o nápravě věcí lidských*)

1622

„MANŽELKO MÁ MILÁ,
MAGDALENO, POKLADE MŮJ
PO PÁNU BOHU NEJDRAŽŠÍ...”